

ПРАВОПРИПИНЯЮЧІ ЮРИДИЧНІ ФАКТИ У ПРАВОВІДНОСИНАХ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

Правовідносини з опіки та піклування, як правило є триваючими правовідносинами хоча б тому, що одночасно вони в той же час являють собою особливий правовий стан. Однак будь-яке правовідношення, яким би тривалим воно не було, має певні часові рамки і обов'язково рано чи пізно припиняється. Тому досить складним і цікавим питанням, практично не розробленим у теорії цивільного права, є питання про правоприпиняючі юридичні факти у правовідносинах з опіки над майном.

Існує досить різноманітний спектр правоприпиняючих юридичних фактів. Багато в чому, це пояснюється труднощами в розмежуванні двох стадій розвитку правовідносин – зміни і припинення. Особливістю правовідносин опіки та піклування є значення суб'єктного складу їх учасників один для одного. Дійсно, здавалося б, найбільш значимим у правовідносинах повинен бути його зміст, а тому зміна прав і обов'язків повинно було б вести до його припинення і до виникнення нових правовідносин. Однак, що стосується досліджуваних правовідносин його учасники, особливо підопічний, практично не помічають зміни свого статусу; набагато важливіше для них збереження колишнього суб'єкта, якщо між учасниками правовідносин встановилася особисто-довірча атмосфера. Тому, зміна суб'єктного складу відповідних правовідносин є не правозмінюючим, а правоприпиняючим фактом. Це судження знаходить підтвердження в позиції законодавця, оскільки, не переоформлення спеціально повноважень опікуна до повноважень піклувальника, законодавець у той же час передбачає необхідність оформлення спеціальними актами органів опіки та піклування заміни одного суб'єкта правовідносини на іншого: приймається акт про звільнення або про відсторонення опікуна або піклувальника від покладених на нього обов'язків і акт про призначення нового опікуна або піклувальника для даного підопічного.

Звільнення опікунів або піклувальників від покладених на них обов'язків можливо також за їх власним проханням. Найчастіше для такого прохання є поважні причини: хвороба, суттєва зміна сімейного стану, відсутність взаєморозуміння з підопічним тощо.

Звільнення опікуна та піклувальника від виконання їх обов'язків можливе за однією з двох підстав: за заявою опікуна або піклувальника; за заявою органу опіки та піклування. Крім того, піклувальник може бути звільненим від повноважень за заявою особи, над якою встановлено піклування.

Залежно від підстав звільнення від обов'язків опікуна (піклувальника) закон визначає такий порядок звільнення.

1) Опікун або піклувальник можуть бути за їх заявою звільнені від виконання своїх обов'язків органом опіки та піклування.

2) За заявою органу опіки та піклування звільнити особу від повноважень опікуна або піклувальника може суд – у разі невиконання нею своїх обов'язків, а також у випадку поміщення підопічного до навчального закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту.

3) За заявою особи, над якою встановлено піклування, піклувальник звільняється від виконання своїх обов'язків (та повноважень) органом опіки та піклування.

Від звільнення опікуна (піклувальника) від виконання ним своїх обов'язків суттєво відрізняється інший правоприпиняючий юридичний факт: акт органу опіки та піклування про відсторонення зазначених осіб від виконання покладених на них обов'язків. Таку відмінність можна провести як з підстав, так і з правових наслідків. Припинення опіки можливе з таких підстав:

1) у разі передачі малолітньої особи батькам (усиновлювачам), про що орган опіки та піклування приймає відповідне рішення;

2) у випадку досягнення підопічним чотирнадцяти років. При цьому особа, яка виконувала обов'язки опікуна, стає піклувальником без спеціального рішення щодо цього;

3) у разі поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною. У цьому випадку рішення суду про поновлення цивільної дієздатності фізичної особи є підставою для рішення органу опіки та піклування про припинення опіки (ст. 76 ЦК України);

4) у випадку смерті опікуна або підопічного (п. 5.4 Правил опіки та піклування).

Підставами припинення піклування є:

1) досягнення фізичною особою повноліття;

2) реєстрація шлюбу неповнолітньої особи;

3) надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності;

4) поновлення судом цивільної дієздатності фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена (ст. 77 ЦК України);

5) смерть підопічного або піклувальника (п. 5.5 Правил опіки та піклування).

Опікун (піклувальник) може бути відсторонений від виконання покладених на нього обов'язків у наступних випадках: при використанні своїх прав опікуна або піклувальника підопічного в корисливих цілях; при залишенні підопічного без нагляду та необхідної допомоги; при виявленні органами опіки та піклування фактів суттєвого порушення прав та інтересів підопічного або при істотному порушенні встановлених законом правил охорони майна підопічного і (або) розпорядження його майном.

Що стосується правових наслідків звільнення та відсторонення опікунів і піклувальників від виконання ними своїх обов'язків, то різниця полягає в тому, що при звільненні опікуна або піклувальника від обов'язків у подальшому він знову може прийняти на себе такі обов'язки щодо того ж самого або іншого підопічного. Ніяких несприятливих наслідків у цьому випадку не виникає. Якщо ж опікун (піклувальник) відсторонюється від виконання покладених на нього обов'язків, то актом органу опіки та піклування про таке відсторонення фактично обмежується його сімейна правоздатність: він не може надалі прийняти на виховання у свою сім'ю дитину.

Акт органу опіки та піклування про звільнення або про відсторонення опікунів або піклувальників від виконання покладених на них обов'язків може бути оскаржений ними в судовому порядку.

Завершуючи дослідження питання про правоприміняючі факти у правовідносинах з опіки та піклування, слід констатувати, що набагато більш значимими є правоприміняючі склади: звільнення або відсторонення опікуна (піклувальника) від покладених на нього обов'язків призводить не до зміни правовідносин з заміною його суб'єкта, а до його припинення і до виникнення нового правовідносини зважаючи на особливу значущість суб'єктного складу як елемента структури даних правовідносин. Припинення опіки та піклування як правового стану веде до остаточного припинення правовідносини без виникнення нових правовідносин.

Денисюк В. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри цивільного права*

ЗНАЧЕННЯ ВОЛІ І ВОЛЕВІЯВЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ УКЛАДЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ

Правова природа порядку укладення договору полягає у визнанні його процесом формування волі та її фіксацію в умовах договору як домовленості. У літературі домовленість розглядається як спільний вольовий акт (волевиявлення) (Гавзе Ф. И. Социалистический гражданско-правовой договор / Ф. И. Гавзе – М.: Юридическая литература, 1972. – с.85), або ж як погоджена воля сторін (Новицкий И. Б. Общее учение об обязательстве / И. Б. Новицкий, Л. А. Лунц. – М.: Госюриздат, 1950. – с. 95). З позицій загальної теорії права специфіка договору полягає у тому, що він виражає не одноособове чи єдине (злите) волевиявлення, а певну множинність відокремлених волевиявлень, які і погоджуються у договірному акті (Іванов В. В. К вопросу об общей теории договора / В. В. Иванов // Государство и право. – 2000. – № 12. с. 74).

Отже, домовленість складається із зустрічно спрямованих і взаємоузгоджених волевиявлень контрагентів. За загальним правилом, така